

ΓΡΑΦΕΙ Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΙΑΚΑΝΤΑΡΗΣ

Aν διαβάζετε πως οι «ελληνικές κυβερνήσεις φοβόντων να υπογράψουν μια δανειακή συμφωνία που θα έλυνε το οικονομικό πρόβλημα της χώρας για να μην πληρώσουν το πολιτικό κόστος που θα προκαλούσε σε εικόνα της υποταγής σε ξένα κέντρα και φοβόντων να την υπογράψουν γιατί θα οδηγούσαν την οικονομία σε αδιέξοδο και τη χώρα σε διεθνή απομόνωση» θα νομίζατε πως γίνεται λόγος για τη σημερινή Ελλάδα του ευρώ. Και όμως, η γνωστή ιστορικός και μυθιστοριο-

Η παρουσία και οι παρεμβάσεις των ξένων ήταν κατακλυσμαίες από την αρχή της δημιουργίας του ελληνικού κράτους

γράφος Λένα Διβάνη αναφέρεται στην Ελλάδα της δραμάς, όπου και τότε δεν μπορούσε κανείς να κόβει δύο χρήμα πάθελε όπως ένας λαϊκισμός της άγνοιας υποστηρίζει, αλλά ήταν αναγκασμένη, το 1923, να καταφύγει στους ξένους για να πάρει δάνεια ώστε να εξυπηρετήσει τις ανάγκες των προσφύγων και των πολιτών της.

Εσωστρεφής χώρα

Αυτή η σχέση της Ελλάδας και των ξένων αποτελεί το αντικείμενο, μιας μακριάς διαδρομής από το 1821 έως το 1940, αυτού του εξαιρετικού βιβλίου. Ελληνες και ξένοι, μάλλον Ελληνες εναντίον ξένων γιατί, όπως τονίζει η συγγραφέας, «η Ελλάδα των αρχών του 20ού αιώνα παρέμενε μια ξενοφοβική και εσωστρεφής χώρα». Και πολύ φοβάμαι ότι ισχύει και για την Ελλάδα του 21ου και αν δεν αλλάξουν ριζικά τα πράγματα θα ισχύει και γι' αυτήν του 22ου αιώνα.

Η παρουσία και οι παρεμβάσεις των ξένων ήταν κατακλυσμαίες από την αρχή της δημιουργίας του ελληνικού κράτους και όπως δείχνει η συγγραφέας δεν ήταν πάντα ανιδιοτελείς, ούτε όμως πάντοτε ιδιοτελείς. Αυτό που αξίζει ιδιαίτερα στο βιβλίο είναι η μεθοδική ανάδειξη του ρόλου των ελληνικών οικονομικών και πολιτικών ελέτ στη διαιώνιση μιας σχέσης που έβλαπτε τη χώρα

Η Λένα Διβάνη γεννήθηκε στον Βόλο το 1955 και εκτός από συγγραφέας είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια Ιστορίας Εξωτερικής Πολιτικής στη Νομική Σχολή Αθηνών

Η Λένα Διβάνη, αυτή τη φορά με την ιδιότητα της ιστορικού και όχι της πεζογράφου, πραγματεύεται τη σχέση μεταξύ Ελλάδας και ξένων σε μια μακρά διαδρομή από το 1821 έως το 1940

'Η σωτήρας ή προδότης

και τον ελληνικό λαό. Ενώ οι άλλοι Βαλκάνιοι, Σέρβοι και Βούλγαροι, είχαν συναίσθηση της ισχύος και της θέσης τους, στην Ελλάδα καλλιεργήθηκε η αντίληψη του «καΐδεμένου παιδιού» που λόγω του κλέους της ιστορίας του δύοις οφείλουν να του κάνουν τα κατίρια.

Ετσι από την αρχή της ίδρυσης του ελληνικού κράτους κόμματα και Τύπος της εποχής καλλιεργούσαν μια αντίληψη πως για τα δεινά της χώρας φταίνε μόνο οι παρεμβάσεις των ξένων. Αντί για παράδειγμα να

αναζητήσει τις ευθύνες της πίττας του 1897 στη δική της πολιτική, με τη γραφίδα του Γεωργίου Φιλάρετου «Ξενοκρατία και Βασιλεία στην Ελλάδα», τις αναζητήσεις στην «ύπουλο θωπεία της Δύσεως» είτε «στους οδόντας της άρκτου», δηλαδή της Ρωσίας.

Αχαρτογράφητα ύδατα

Η Λένα Διβάνη εισέρχεται σε βαθιά και εν πολλοίς αχαρτογράφητα ύδατα για να μας δείξει πλευρές και διαστάσεις της δύσκολης σχέσης

μας με τους ξένους προστάτες. Μια σχέση που οποία η χώρα έχει ανάγκη από την πρώτη στιγμή, αφού μόλις το 1878 κατόρθωσε να βγει απευθείας στις αγορές για δανεισμό, αλλά και επειδή της έλειπε η τεχνογνωσία για να στήσει ένα σύγχρονο και ευνοούμενο κράτος. Βεβαίως αυτές τις ελλείψεις διαιώνιζαν και πολιτικοί όπως ο Κωλέττης και ο Δηλιγιάννης, οι οποίοι συγκρούμενοι με τις απόψειρες ενός εκσυγχρονισμού από τα άνω που επεδίωκαν πολιτικοί όπως ο Μαυροκορδάτος ή ο Τρικούπης κατέφευγαν σε απίστευτο λαϊκισμό. Εναν λαϊκισμό που σε κάθε νεωτεριστική προσπάθεια – με τις σύγουρα βίαιες ταξικές της συνέπειες θα πρόσθετα – αντέτεινε πως η χώρα κινδυνεύει «να χάσει την εθνική ομοψυχία, την παραδοσιακή της ταυτότητα και την ίδια την ψυχή της για το κέρδος του μεγάλου κεφαλαίου». Ο Χαρίλαος Τρικούπης προσπάθησε να επιβάλει έναν εκσυγχρονισμό εκ των άνω, εκεί όπου απέτυχαν ο Θωναράς και η τριανδρία, πιστεύοντας στην εξωστρεφή Ελλάδα. Οι έλληνες πολιτικοί όμως «δεν αναλάμβαναν ποτέ το μερίδιο της ευθύνης. Οι μετριοπαθείς φωνές ήταν ελάχιστες και καθόλου δεν ακούγονταν. Στο μανικαϊστικό σύμπαν της Ελλάδας του 19ου αιώνα ήσουν ή σωτήρας ή προδότης». Κάθε

ομοιότητα με τη σημερινή Ελλάδα δεν είναι καθόλου τυχαία.

Η Διβάνη μελετά τα αρχεία της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ), του Ερυθρού Σταυρού και ελληνικά αρχεία για να αναδείξει μια άλλη εικόνα από αυτή που ο ανενημέρωτος Νεοέλληνας έχει για τον ρόλο που έπαιξαν στη διαμόρφωση ενός διαφορετικού κόσμου η ΚτΕ και ο Ερυθρός Σταυρός. Ο αναγώστης θα βρει πολλές λεπτομέρειες για τις εργασίες και τον τρόπο λειτουργίας των διεθνών οργανισμών και για το πώς αυτή τους η λειτουργία συνέθηκε με κρίσιμες στιγμές της ελληνικής ιστορίας (προσφυγικό δάνειο, περιθαλψη τραυματιών, στέγαση προσφύγων, μειονοτικά ζητήματα, δημόσια υγεία, κράτος πρόνοιας εργατικό και γυναικείο κίνημα). Η ύπαρξη, πάντως, ενός χρονολογίου και ενός ευρετηρίου ονομάτων θα διευκόλυνε την πολλή ανάγνωση.

Λένα Διβάνη
Η «ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΘΩΠΕΙΑ»
ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΙ, 1821-1940
Εκδ.
Καστανιώτης,
2014, Σελ. 544
Τιμή: 27 ευρώ

Βαλκανικοί ανταγωνισμοί

Οι «ξένοι» ήταν το υψηλό πρότυπο

Θα αδικούσαμε το βιβλίο αν προσπαθούσαμε να αποδώσουμε όλες τις λεπτομέρειες της δύσκολης σχέσης Ελλάδας και Δύσης. Αυτό που αξίζει είναι να αναδειχθεί το πνεύμα αυτής της σχέσης, όπως περιγράφεται σε αυτό. Μια σχέση που δείχνει πώς σε αυτόν εδώ τον τόπο οι «ξένοι», οι «Μεγάλες Δυνάμεις» ήταν το υψηλό πρότυπο και συνάμα ο εύκολος στόχος για την άγρα δυσαρεστημένων πολιτών.

Νομίζω ότι ιδιαίτερη προσοχή αξίζει ο τρόπος με τον οποίο η συγγραφέας πραγματεύεται τους βαλκανικούς ανταγωνισμούς, ιδιαίτερα την αντιμετώπιση των μειονοτικών προβλημάτων, η εμφανώς υποστηρικτική στάση της, με κριτικές ματιές στο

έργο του Βενιζέλου, αλλά και η παρουσίαση της Κοινωνίας των Εθνών όχι ως ενός αποτυχημένου θεσμού συλλογικής ασφάλειας, αλλά ως ενός θεσμού που προσέφερε πολλά στο να αναπτυχθεί η ιδέα της συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών λαών. Εστω και αν οι ακραίες ιδέες και συνθήκες στον Μεσοπόλεμο δεν επέτρεψαν την επικράτηση των αρχών της συλλογικής ασφάλειας ήταν αντί των εκφραστών της εθνικής «μοναδικότητας», η Κοινωνία των Εθνών προσέφερε πολλά στην ανθρωπότητα. Αν κάποιος πει ότι αυτό το βιβλίο είναι ιδιαίτερα επίκαιρο στη σημερινή Ελλάδα θα πει τη μισή αλήθεια, η άλλη μισή βρίσκεται στην αγωνία που αυτό αναδίδει για την τύχη αυτής της χώρας.